

АНДРІЙ МАЛИШКО ТА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА 1940-Х – 1960-ТІ РОКИ): ОЦНКИ, СУДЖЕННЯ, ДІЇ

Публікуються архівні документи і матеріали, що розкривають невідомі і маловідомі факти з життя та діяльності поета А. Малишка.

Ключові слова: А. Малишко, Л. Забашта, Л. Каганович, О. Корнійчук, КДБ при РМ УРСР, «ждановщина», «хрущовська відлига».

Життєвому та творчому шляху українського поета Андрія Самійловича Малишка присвячено численні літературно-критичні нариси та книги. У переважній більшості наукових та публіцистичних праць, які побачили світ в 1950–1980-ті роки [1], творчість Андрія Малишка характеризується як «яскравий взірєць поетичного стилю, образності та пісенності», а про самого майстра слова згадується як про «правофлангового соціалістичного реалізму», «сурмача соціалістичної революції». 100-річний ювілей «одного з поетично-пісенних символів України» спонукає істориків та літературознавців до переосмислення творчості та біографії «поета– канона».

Період творчого злету А. Малишка припадає на трагічні 1930–1940 роки. Перші друковані поезії Малишка з'явилася на сторінках журналу «Молодий більшовик». Упродовж другої половини 1930-х років учень М. Зерова, А. Кримського, М. Рильського опублікував 8 збірок: «Батьківщина», «Лірика», «З книги життя», «Народження синів», «Листи червоноармійця Опанаса Байди», «Березень», «Зоревідні», «Жайворонки». У 1936 році молодий поет отримав першу урядову нагороду орден «Знак пошани». Після звільнення України від фашистських окупантів у 1944 році А. Малишку довірено посаду відповідального редактора журналу «Дніпро». У листопаді 1946 року тридцятичотирихрічного поета обирають першим заступником голови Спілки радянських письменників України (СПРУ) [2, ф. 590, оп. 1, спр. 32, арк. 22–23], а влітку 1947 р. за поему «Прометей» і збірку віршів «Лірика» А. Малишко отримує Сталінську премію [3].

Біографія А. Малишка є яскравим прикладом того, як пануюча ідеологічна система в Країні Рад одночасно могла дозволити собі возвеличення митця і його цькування. У післявоєнні соро-

кові роки наймолодший серед живих українських поетів-класиків (поема «Прометей» потрапила до шкільної програми) Андрій Малишко найвиразніше відчув на собі конфлікт політики і творчості. Перші критичні зауваження на адресу редактора журналу «Дніпро» пролунали наприкінці серпня 1946 року, коли в резолюції загальних зборів письменників міста Києва прямо вказувалося, що «редакція журналу «Дніпро» (редактори А. Малишко та С. Крижанівський) припустилися низки серйозних помилок, що виявилися у вміщенні на сторінках журналу хибних і шкідливих творів, а також в недостатньому ідейному вихованні згуртованих навколо журналу молодих літературних кадрів»^{*1} [2, ф. 590, оп. 1, спр. 36, арк. 9].

Паплюження А. Малишка посилювалися у 1947 році, ймовірно, після його приватної розмови з першим секретарем ЦК КП(б)У Л. Кагановичем (див. док. №3), в ході якої заступник голови СПРУ відмовився від пропозиції керівництва компартії приєднатися до хрестового походу проти «петлюрівців» М. Рильського та Ю. Яновського. Сумніви в благонадійності А. Малишка підсилював лист літературних критиків Є. Адельгейма та І. Стебуна,

^{*1} У ході роботи загальних зборів письменників м. Києва 27–28 серпня 1946 року найбільше картав діяльність літературної студії при журналі «Дніпро» письменник Леонід Соломонович Первомайський: «Я давно і признаюся – з тривою, придивляюсь до молоді, яка гуртується коло цієї студії. І мушу заявити, що тривога моя і інших товаришів не є безпідставною, бо за бездіяльністю, за теорією «мистецтво для мистецтва» тут свідомо чи несвідомо замасковано теж ворожу нашому часу і нашим ідеям реакційну романтику. На жаль, доводиться констатувати, що не тільки салонні віршики модних серед молоді молодих поетес зросли у теплиці цієї літературної студії, але й теорії національної виключності, матеріної мови, якою лише може творити письменник, виникли й мають поширення саме серед літературної молоді, яка гуртується навколо журналу «Дніпро» (ЦДАМЛМ України, ф. 590, оп. 1, спр. 36, арк. 61).

надісланий Л.Кагановичу 22 серпня 1947 року. На 12 сторінках машинописного тексту Є. Адельгейм та І. Стебун звинувачували керівництво СПРУ у націоналізмі та антисемітизмі. Зокрема на адресу А. Малишка пролунали закиди щодо його спроб «відвести удар від буржуазно-націоналістичних викривлень, які мали місце у підручнику «Нарис історії української літератури» та «нав'язуванні молодим поетам чужих націоналістичних поглядів» [4, ф. 1, оп. 23, спр. 4515, арк. 3–4, 8–9].

15 вересня 1947 року у Києві за вказівкою ЦК КП(б)У було скликано пленум СПРУ, на якому було заслухано доповідь голови Спілки Олександра Корнійчука на тему: «Українська радянська література після постанови ЦК ВКП(б) про журнали «Звезда» та «Ленінград». У своєму виступі очільник українських письменників піддав розносу поему М.Рильського «Слово про рідну матір» та став паплюжити романи І. Сенченка «Його покоління» та Ю. Яновського «Жива вода», які побачили світ у першому, другому, четвертому та п'ятому номерах журналу «Дніпро» за 1947 рік: «Особливо хочу зупинитися і сказати про роботу журналу «Дніпро». Як сталося, що в журналі, який розрахований на нашу молодь, на наше юнацтво, де б мусили бути бойові твори, де мусив би бути найсуворіший добір, де повинно було б друкуватися все краще, що дають наші письменники – друкувалися твори, що мають найбільше помилок. Відповідальність за це несе насамперед редактор журналу товариш Малишко. Чому так трапилось – він мусив нам сказати, як буде перебудовувати журнал, яким журнал буде надалі» [2, ф. 590, оп. 1, спр. 36, арк. 39].

Тональність виступу О. Корнійчука перейняв письменник Олександр Ільченко, який продовжив «проробляти» А. Малишка: «Говорячи про принципівість у наших цілях, не можна не згадати і про нарікання, які доводиться чути на заступника голови Спілки Андрія Самійловича Малишка. Саме тому, що нашому вельми талановитому товаришеві часто не вистачає більшовицької принципівості в літературних справах, бо часто беруть верх його особисті уподобання, смаки, чи дружба, чи неприязнь» [2, ф. 590, оп. 1, спр. 36, арк. 80].

Викривальні промови на адресу редактора журналу «Дніпро» лунали і впродовж наступного дня роботи пленуму, головування на якому, за іронією долі, було доручено саме А.Малишко. Член СПРУ Санов (Смульсон) Лазар Самійлович поінформував присутніх на пленумі про те, як А. Малишко прагнув завадити друку на сторінках

«Літературної газети» критичної статті на роман Ю. Яновського «Жива вода».

Провокативним виявився виступ Якова Зіновійовича Городського. Наведемо фрагмент стенограми пленуму СРПУ:

Городской: Хочу сказать об Андрее Малышко. Хвильевой говорил украинцам: «Геть від Москви», а Андрей Малышко выступает на президиуме по поводу русских писателей, и мне кажется, что он говорил: «Геть від Києва російських письменників». Никогда, никто из русских писателей даже не подумает, что говорит Андрей Малышко.

Малышко: Я об этом не говорил.

Городской: На русскую литературу на Украине налетали и Кулиш и Хвильевой и ламали себе головы на этом. Вы не осторожны или может быть, чрезвычайно откровенны (шум в зале). Тов. Малышко еще до войны вызвал лихорадку в нашей партийной организации, поставив вопрос, что неукраинцы не могут быть полноценными украинскими поэтами. Было это? Было. Трепала нашу партийную организацию лихорадка? Трепала. Потом пришел т. Корнійчук и сказал, что ЦК партии требует прекратить эту неправильную постановку вопроса, со стороны т. Малышка

/т. Малышко: Я такого вопроса не ставил/.

Партийная организация об этом говорила, не раз, а вы говорите, что не ставили.

/т. Малышко: Это вы ставили этот вопрос, а не Малышко/

Вы, может быть, не были тогда в партии, не знаете, что это было так, что эти установки принадлежали вам. Я думаю, что не грех вам подумать о том, что если вы будете продолжать эту групповую линию, перед вами большая опасность стать лидером младо-националистической школы. Я говорю об этом с полной ответственностью [2, ф. 590, оп. 1, спр. 36, арк. 132].

До критики А.Малишка долучився редактор «Літературної газети» Леонід Семенович Серпілін:

У березні 1947 р. «Літературна газета» опублікувала передову, де вказувалося, що журнал «Дніпро» погано працює з молодими письменниками і протягом 1946 р. не висував ні одного яскравого письменницького імені. Журнал «Дніпро» в 1946-1947 р. видрукував більшість помилкових творів Кундзича «Як Тарас їхав по Україні». Тов. Малишко часто опиняється в полоні відсталих поглядів і про це треба говорити сьогодні, треба критикувати, бо було б дуже прикро, коли б через рік ми стали свідками більш серйозних помилок у такого яскравого поета як тов. Малишко.

/Малишко. – Не діждетеся цього/ [2, ф. 590, оп. 1, спр. 36, арк. 209].



Виявлені «колегами по цеху» вади та хиби у діяльності А. Малишка стали підставою до усунення поета з посади заступника голови СПРУ та звільнення його від обов'язків редактора журналу «Дніпро».

Відчуваючи нагнітання чергового витка репресій в республіці, перебуваючи під жорстким ідеологічним пресингом, А. Малишко змушений був публічно проявляти свою лояльність пануючому режиму. У душі офіційної радянської ідеології було написано книгу «За синім морем» (1950), поему «Дарунки вождю» (1952)*¹. На догоду партійному керівництву А. Малишко в 1951 році приєднався до погрому вірша В. Сосюри «Любіть Україну»*².

«Хрущовську відлигу» А. Малишко сприйняв як можливість позбутися радянському суспільству пут тоталітарного режиму. На зборах в Спілці радянських письменників у березні 1956 року, присвячених підсумкам XX з'їзду КПРС, А. Малишко, говорячи про необхідність подолання трагічних наслідків культу особи, висловився за повернення літературної спадщини репресованих у сталінський період О.Олеся, М.Ірчана, В.Блакитного, Г. Косинки, М. Куліша, порушив заборонену тему голодомору 1932-1933 року в Україні. Промова А.Малишка, на думку першого секретаря Київського обкому КПУ Г. Гришка, взагалі нагадувала «панахиду по українському народові», в якій поет «в жакливіх фарбах намалював страшне минуле українського народу», «хліба-солі не було, а людей саджали в тюрми і катували» (див. док. №1).

Критика культу особи Сталіна пов'язувалась А.Малишком з подоланням негативних явищ, які визрівали в національній політиці, призводили до забуття рідної мови, історії та традицій українського народу. Широкого розголосу набули демарші А Малишка стосовно політики русифікації в Українській РСР. 4 вересня 1956 р., виступаючи в Дрогобичі на урочистому засіданні, присвяченому 100-річчю з дня народження І.Франка,

*¹ Перед смертю поет поділився спогадами про історію написання поеми «Дарунки вождю»: «Відразу після Сталінського ювілея приїхали люди з ЦК, забрали мене, посадили в окремий кабінет з диваном, письмовим столом, друкарською машинкою, з купою газет зі статтями про святкування 70-річчя Сталіна та... закрили. Так-так, закрили на ключ! Я провів там троє днів, протягом яких написав цю поему (Унгурян О.) Узнав, що син сочиняє стихи, отец Андрея Мальшко порвал его тетради» // Факты и комментарии. – 2012. – 14 ноября.

*² Своєрідним покаєнням перед В. Сосюрою стане пронизливий виступ А. Малишка над його могилою у січні 1965 року (див. док. № 7).

Андрій Малишко навів такі аргументи: «Хіба ж Ленін міг говорити в Кремлі французькою мовою, або, невже ж Мао-Цзедун міг би співати колискову своїм дітям іншою мовою, ніж китайською?» Поет дорікав партійному керівництву, яке, на його думку, не розуміло питань української культури і вважало, що «шматок хліба і свиняча шкіра на чоботи для селянина важливіше культури і мови» [4, ф. 1, оп. 24, спр. 4262, арк. 65].

Будучи депутатом Верховної Ради УРСР, А. Малишко разом із письменником О. Гончарем виступили в 1958 році проти «Закону про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в СРСР», спрямованого на дискримінацію української мови в школі (див. док. № 4).

Протести щодо мовного питання в УРСР А. Малишко виражав і на побутовому рівні. Восени 1956 року Спілка письменників Радянського Союзу просила розглянути СПРУ заяву робітниці одного з київських поштових відділень З.С. Саган, яка вимагала вибачення від А. Малишка за те що, він в образливому тоні змушував її спілкуватися українською мовою*³.

Подібні «націоналістичні випадки» видатного майстра слова не залишалися непоміченими. Перший секретар ЦК Компартії України О.І. Кириченко доручив ознайомитися з відповідними документами членів та кандидатів у члени політбюро, вжити найсуворіших заходів до «сретика». Сьогодні навіть важко уявити, скільки принижень зазнав А.С. Малишко, розплачуючись за своє вільнодумство. Лише підтримка його братів по перу П.Козланюка, А.Шияна, П.Воронька, Д.Косарика дозволила йому уникнути серйозних наслідків.

Як не дивно, але стихійні прояви бунту в часи «хрущовської відлиги» перемешувалися панегіриками поета на честь господаря Кремля, або випадками проти Б Пастернака. Проте Комітет

*³ Інцидент, який стався з поштаркою З.Саган, А. Малишко описував таким чином: «Це було в червні. Для мене був переказ на гроші з Москви. Я не міг піти їх одержати у зв'язку з тяжкою хворобою... Мушу сказати, що в той час, коли прийшла ця жінка з переказом, у мене був мій сусід по квартирі тов. Майборода... Вона обірвала корішок з переказу, щоб я написав на ньому. Вона каже: «Я прошу Вас, Андрій Самійлович, тільки пишть на російській мові і не пишть на українській». А я був людиною хворою, та й взагалі в мене характер не такий м'якенький. Я сказав, що Гітлер у Києві, фашизм у Києві, що заборонено писати українською мовою?...Вона дуже розхвилювалася, каже – дайте мне стакан води... Я взяв у неї гроші, не перелічив їх і тільки сказав, я ніколи не бачив вас у своїй хаті, і не заходіть до мене в хату і не дразніть мене» (ЦДАГО України.ф.1, оп. 24, спр. 4262, арк. 121).

держбезпеки УРСР вважав А. Малишка за свідченням дисидента Івана Дзюби «невиправним націоналістом»[5] (див. док. № 5–6, 9).

Архівні документи Галузевого державного архіву Служби безпеки України, Центрального дер-

жавного архіву громадських об'єднань України, Центрального державного архіву-музею літератури та мистецтв України дозволяють відійти від усталеного образу поета в радянські часи, допомагають зрозуміти справжню сутність А. Малишка.

Джерела та література

1. Див. наприклад: Дем'янівська Л. С. Андрій Малишко: життя і творчість / Л. С. Дем'янівська. – К. : Дніпро, 1977. – 115 с.; Костенко А. І. Андрій Малишко: біографічна повість / А. І. Костенко. – К. : Молодь, 1981. – 312 с., іл. – (Серія біографічних творів «Уславлені імена». Вип. 55); Шлапак Д. Я. Полум'яний сурмач: творчість Андрія Малишка. – К.: Знання, 1982. – 48с.; Гаєвська Н. М. Андрій Малишко і російська ра-

дянська поезія / Н. М. Гаєвська. – К. : Вища школа, 1985. – 144 с. та ін.

2. Центральний державний архів-музей літератури та мистецтв України.

3. Радянська Україна. – 1947. – 8 червня.

4. Центральний державний архів громадських об'єднань України.

5. Сіндюков І. Тривожний ювілей // День. – 2005. – 18 листопада.

Додаток

№1

З інформації секретаря Київського обкому КПУ Г. Гришка першому секретарю ЦК КП України О. Кириченку*¹ про проведення зборів по підсумках роботи XX з'їзду КППС та про непартійні заяви і дії окремих комуністів у вищих учбових закладах і творчих організаціях м. Києва

Березень 1956 р.

У вищих учбових закладах і творчих організаціях м. Києва в основному закінчено проведення партійних зборів по підсумках роботи XX з'їзду КППС. Збори первинних партійних організацій пройшли при високій активності комуністів, які сміливо і принципово викривали існуючі недоліки в роботі вузів і творчих організацій та накреслили заходи до їх усунення. Історичні рішення XX з'їзду КППС одностайно схвалені в усіх партійних організаціях і прийняті до неухильного виконання <...>

На зборах в Спільці радянських письменників, радянських художників України і Київської кіностудії художніх фільмів з доповідями про підсумки XX з'їзду КППС виступив тов. Корнійчук О.Є., який докладно виклав рішення XX з'їзду партії. Поряд з цим в своїх доповідях тов. Корнійчук, висвітлюючи питання про культ особи, висловив такі думки, що в свій час ряд творчих працівників України були неправильно обвинувачені в українському націоналізмі. Так, зокрема, тов. Корнійчук підняв питання, що поет Сосюра неправильно критикувався за його вірш «Любіть Україну». Він прямо заявив, що ми повинні вибачатись перед Сосурою за те, що неправильно його критикували.

Такий тон, заданий тов. Корнійчуком в доповіді, привів до того, що збори в СРПУ прийняли не той напрямок, який було потрібно. Замість виступів про поліпшення роботи письменницької організації, підвищення ідейно-художнього рівня творів, більшість товаришів спрямували свою увагу на минулі роки і, критикуючи культ особи, почали брати під захист ряд письменників, які в свій час написали багато буржуазно-націоналістичних творів і були справедливо обвинувачені в українському націоналізмі.

Правильні виступи товаришів Гончара, Збанацького, Дмитерка та Новіченка все ж не змогли повернути збори в потрібний бік.

Письменники Шумило, Козаченко, Малишко, Кротевич, зав. кафедрою української літератури університету тов. Іщук вимагали видання ряду творів Чумака, Олеса, Ірчана, Блакитного та реабілітації цих письменників. Шумило навіть взяв під захист таких українських буржуазних націоналістів, як Косинка та Куліш, а також поставив питання про те, що не варто було у Києві закривати видання єврейського журналу.

Письменник Кротевич намагався реабілітувати редактора націоналістичної газети «Рада» Павловського.

Поет Вишеславський висловив думку, що: «Давно треба покінчити з поясними поклонами – спасибі тобі наш старший брат», підкреслюючи, що український народ не менш великий за російський. Він же заявив, що досить зображувати Шевченка дивлячись в рот Чернишевському.

*¹ Кириченко Олексій Іларіонович (1908–1975) – партійний і державний діяч. Народився у с. Чорнобаївка (тепер Білозерського району Херсонської області). З 1930 – член КППС. Закінчив Азово-Чорноморський інститут інженерів-механіків соціалістичного землеробства. З 1938 року працював в апараті ЦК КП(б)У по кадрах, у 1945–49 роках – перший секретар Одеського обкому і міськкому партії. У 1949–1953 роках – другий секретар, у 1953–57 – перший секретар ЦК КП України. Виявив себе активним провідником процесу десталінізації в УРСР. У 1957 році відкликаний з України і призначений на посаду секретаря ЦК КППС. У 1960 році – перший секретар Ростовського обкому партії, згодом – на господарській роботі.



Особливо неправильним був виступ поета Малишка, який по формі нагадував панахиду по українському народу. Він в жакливіх фарбах намалював «страшне» минуле українського народу, «хліба-солі не було, а людей сажали в тюрми і катували».

Він звинувачував Сталіна в неправильному відношенні до опери «Богдан Хмельницький» під час декади української літератури і мистецтва в Москві в 1951 р.

Малишко у своєму виступі критикував діяльність члена Президії ЦК КППС тов. Кагановича Л.М. під час перебування його секретарем ЦК КП України. Малишко заявив, що за вказівкою Кагановича на Україні було репресовано 9 тисяч чоловік. <...>

Секретар Київського
обкому КП України

Г. Гришко

ЦДАГО України, ф.1, оп. 24, спр. 4256, арк. 11. Оригінал.

№2

З доповідної записки секретаря ЦК КПУ С. Червоненка першому секретарю ЦК Компартії України О.Кириченку про антипартійний виступ А. Малишка на зборах письменницького активу, присвячених обговоренню рішень XX з'їзду КППС

6 жовтня 1956 р.

21 вересня 1956 року по просьбі бюро партійної організації Спілки письменників України я виступив на відкритих партійних зборах з доповіддю – «Постанова ЦК КППС «Про подолання культу особи та його наслідків» і завдання письменницької організації». На зборах було понад 250 письменників, літературознавців, працівників видавництва і редакцій журналів.

Як відомо попередні збори письменницького активу, присвячені обговоренню рішень XX з'їзду КППС, пройшли в нездоровій обстановці. У виступах окремих письменників мали місце такі заяви: «давно треба покінчити з поклонами російському народові – спасибі тобі наш старший брат», «досить зображати Шевченка таким, що дивиться в рот Чернишевському» і т. д.*¹ Особливо демагогічним, антипартійним був виступ поета А. Малишка, схвально прийнятий більшістю присутніх. Не зважаючи на те, що після активу партійне бюро і закриті партзбори Спілки письменників засудили поведінку т. Малишка, він, відчуваючи підтримку певної групи письменників, продовжує припускати політично невірні, антипартійні висловлювання, як це було, наприклад, у м. Дрогобичі під час святкування 100-річчя з дня народження Франка, про що доповідали мені секретарі Дрогобицького обкому партії т.т. Дружинін і Кашеєв*². І на цей раз поведінка т. Малишка не дістала належного осуду присутніх письменників, серед яких були комуністи*³.

Враховуючи таку обстановку в Спілці письменників, підготовці партійних зборів була приділена особлива увага, щоб спрямувати збори на розгортання принципової критики і самокритики, на обговорення перспективних творчих питань. Перед зборами було проведено спеціальне засідання партійного бюро з активом, проводились бесіди з творчих питань з окремими письменниками-комуністами. Перспективним творчим питанням приділено увагу також в моїй доповіді <...>

СЕКРЕТАР ЦК КП УКРАЇНИ

С. ЧЕРВОНЕНКО

ЦДАГО України, ф.1, оп. 24, спр. 4262, арк. 47-52. Оригінал.

*¹ Див. док. № 1.

*² 12 вересня 1956 р. секретар Дрогобицького обкому КПУ В. Дружинін надіслав секретарю ЦК КПУ М. Підгорному заяву директора Дрогобицького театру В. Гаєвського, в якій йшлося про поведінку А. Малишка під час його відвідин міста Дрогобича. В ній зокрема зазначалося: «4-го септєбря 1956 года во время ужина в ресторане в присутствии писателей тт. Козланюка, Мельничука, Гончаренко и моем писатель т. Малишко начал высказывать такие мысли, которые меня возмутили и как коммунист я обязан сообщить их вам. Он говорил: «Спаплюжили Украину,скрізь вивіски російською мовою», «Все йде від секретаря прислани вождя – Дружиніна з Херсону, невже не знайшлося свого чоловіка, випхнув якусь бабусю, яка белькотіла язиком і радий». (ЦДАГО України, ф.1, оп. 24, спр. 4262, арк. 62–63).

*³ «Дрогобицький інцидент» розглядався на письменницьких партійних зборах у Києві. Ось як переповідає про слухання «справи» А. Малишка Михайло Шалата» Головував на зборах Ю.Збанацький. Малишка збиралися виключити з партії, засудити. Збори були напружені: «Я давно казав, що такому не місце в нашій письменницькій спілці, в партії!» – гримів Іван Ле. Накинулися на поета й інші «віроповіддані», особливо Сава Голованівський. Зал же невдоволено гудів: де, мовляв, за таке карати? Були й виступи на захист А.Малишка, серед них і Павличків. Та найкраще захистив себе сам Малишко. Вийшов на трибуну збуджений, червоний... «Ви що!? Я ж – боєць Червоної армії, пройшов своїми ногами всю війну. Я – автор творів про Леніна, поеми «Прометей», оспівував і оспівую радянську Батьківщину, – і ви будете мене звинувачувати!?!» Словом, із захисту перейшов у атаку. І це подіяло. Тим більше, що зал був невдоволений судилищем. І диво: Малишкові навіть догани не дали, а записали, як це робили «парткомівці»: «...вказати» (Шалата М. Поет світання. До 100-річчя від дня народження Андрія Малишка // Галицька зоря. 2012. -13 листопада. Режим доступу: http://hal_zoria.io.ua/s290899/poet_svitannya_do_100-richchya_vid_dnya_narodjennya_andriya_malishka).



№ 3

**З виступу А. Малишка на зборах з «приводу розгрому антипартійної групи
Маленкова, Кагановича, Молотова»**

1957–1958 рр.

Я цього чоловіка побачив вперше в 1947 році, коли він вдруге був призначений секретарем ЦК України* <...> З перших днів перебування на Україні він почав шукати серед трудящих України і особливо інтелігенції – націоналістів. Хай згадає Корнійчук і Малишко як двічі о третій ночі він викликав нас до себе і стукаючи кулаком по столу, погрожував, що посадить в тюрму, коли ми не розкриємо націоналізму серед письменників і, що йому, мовляв відома ціла група, націоналістів. Коли ми стали запевняти його, що націоналізму серед українських письменників зараз немає, то він сам назвав нам прізвища М.Т. Рильського і Яновського, що ми, мовляв, сліпі і не бачимо цих петлюрівців. <...>

Мене особисто він зняв з посади редактора*, вигнав з керівництва, дав догану, але в тюрму не устиг посадити і коли я два роки тому дуже скромно і легенько сказав про це на зборах, то знайшлися такі письменники як Носенко, Прагера, Тельман та інші, які почали чорнити мене з трибуни <...>

ЦДАМЛМ України, ф. 22, оп. 4, спр. 9, арк. 1–6. Машинопис.

№4

**Пропозиція депутатів Верховної Ради УРСР О.Гончара та А.Малишка
до «Закону про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток народної освіти в СРСР»**

Не раніше грудня 1958 р.

Голові Верховної Ради УРСР О.Корнійчуку
Голові Президії Верховної Ради УРСР Д.Коротченку

Ми вважаємо, що стаття № 9 вищеназваного Закону в основному є правильною, але на нашу думку повинна бути сформульована так:

«Навчання дітей в усіх типах загальноосвітніх шкіл Української РСР, а також ФЗН, ремісничих училищ, технікумі здійснюється їх рідною мовою.

Доручити Раді міністрів Української РСР розробити заходи які б забезпечували всі необхідні умови для вивчення і поліпшення якості викладання в школах з національною мовою навчання російської мови, яка є могутнім засобом міжнародного спілкування, зміцнення дружби народів СРСР і прилучення їх до скарбів російської і світової культури; а також доручити Раді Міністрів Української РСР створити всі необхідні умови для вивчення української мови у школах з російською мовою викладання».

Ми вважаємо, що стаття 9 потребує відповідної поправки тому, що таку серйозну справу, як народна освіта і вивчення української мови не можна покладати на самоплив і розсуд учнів, неповнолітніх громадян. Вивчення української мови в усіх школах з російською мовою викладання повинно бути державно узаконено, як питання великої ваги у вихованні української соціалістичної нації.

О. Гончар
А. Малишко

ЦДАМЛМ України, ф.22, оп. 5, спр. 95, арк. 1-2. Копія.

*1 Йдеться про Кагановича Лазаря Мойсейовича (1893–1991) – партійного і державного діяча, який народився в с. Кабани Київської губернії, у бідній єврейській родині. З 1907 р. він працював у чинбарних майстернях та на взуттєвих фабриках у Києві. З 1911 р. – член РСДРП(б), входив до складу керівних органів більшовицьких організацій у Катеринославі, Мелітополі, Юзівці. У 1917-1918 рр. – активний учасник боротьби за встановлення радянської влади в Білорусії, очолював Гомельський комітет більшовицької партії. В 1918–1922 рр. – на відповідальних партійних посадах у Нижньому Новгороді, Воронежі, Туркестані. В 1922-1925 роках – завідувач організаційно-інструкторського відділу ЦК РКП(б), секретар ЦК РКП(б). В 1925 – 1928 рр. – Генеральний секретар ЦК КП(б)У. Очолюючи партійну організацію республіки, виступив противником політики українізації, ініціатором репресій проти «націоналістичного ухильництва» в лавах КП(б)У та Комуністичної партії Західної України. У 1928 р. призначений секретарем ЦК ВКП(б), а з 1933 р. очолював сільськогосподарський відділ ЦК ВКП(б). Причетний до організації насильницької колективізації селянства, розкуркулення та депортації заможних селян, голодомору в Україні у 1932-1933 рр., масових репресій 1937-1938 роках. У другій половині 1930-х років Л.Каганович перебував на різних посадах – керував роботою наркоматів шляхів сполучення, важкої та паливної промисловості. З серпня 1938 р. – заступник голови Раднаркму СРСР. Під час радянсько-німецької війни 1941-1945 рр. увійшов до складу Державного комітету оборони. За час другого перебування на посаді першого секретаря ЦК КП(б)У, з березня по грудень 1947 р., розгорнув чергову кампанію боротьби проти національно свідомої частини української інтелігенції. В грудні 1947 р. відкликаний з України на посаду першого заступника голови Ради Міністрів СРСР. Після смерті Й.Сталіна, у червні 1957 р. Л.Кагановича було усунено з усіх керівних державних і партійних посад. У 1962 р. був виключений з лав КПРС. Помер у 1991 р. в Москві.

*2 У 1944–1947 роках А. Малишко обіймав посаду відповідального редактора журналу «Дніпро».

Зі спеціального повідомлення Голови КДБ при РМ УРСР В. Нікітченка до ЦК КПУ про деякі буржуазно-націоналістичні прояви серед окремих представників творчої інтелігенції

Лютий 1960 р.

г. Киев

Совершенно секретно

Экз[емпляр] №__

**ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ
ПАРТИИ УКРАИНЫ**

СПЕЦИАЛЬНОЕ СООБЩЕНИЕ

о некоторых буржуазно-националистических проявлениях среди отдельных представителей творческой интеллигенции

Руководствуясь марксистско-ленинским учением, многочисленный отряд творческих работников республики активно участвует в развитии культуры национальной по форме и социалистической по содержанию, воспитывая своими произведениями советских людей в духе непоколебимой веры в дело построения коммунистического общества.

Вместе с тем, поступившие за последнее время в КГБ при СМ УССР данные свидетельствуют, что определенная часть творческой интеллигенции, не избавившись от пережитков буржуазно-националистической идеологии, неправильно понимает политику партии в национальном вопросе, допускает идеологически вредные, а подчас и явно антисоветские суждения о якобы проводимой на Украине русификации, отмирании украинского языка, литературы, искусства. Отдельные из них пытаются раздуть эти вопросы до проблемы и даже конфликта <...>

Со стороны некоторых писателей Киева, Львова, Харькова и Ужгорода до сего времени отмечаются отрицательные, политически вредные, высказывания о 9 пункте Закона «О связи с жизнью и о дальнейшем развитии народного образования в Украинской ССР», а также выступлении министра просвещения УССР БЕЛОДЕДА на сессии преподавателей общественных наук <...>

Выступая в качестве активного защитника украинской культуры от «русификации», писатель М. ЧАБАНИВСКИЙ в неоднократных беседах с переводчиком БОБЫРЕМ и поэтом МАЛЫШКО восхвалял идеолога буржуазного национализма ГРУШЕВСКОГО. Провокационно ссылаясь на МАЛЫШКО, ЧАБАНИВСКИЙ утверждал, что Украина никогда не будет самостоятельной, так как она очень богата. В другом случае сообщил, что якобы в журнале «Коммунист» в статье С. ЧЕРВОНЕНКО указывается, что все украинские школы постепенно закроют и будут функционировать только русские. Когда же его спросили, читал ли он об этом, ЧАБАНИВСКИЙ снова сослался на МАЛЫШКО <...>

Идеологически вредные хуторянские мотивы звучат в некоторых произведениях поэтессы Любовь ЗАБАШТЫ. Наиболее характерным в этом отношении является ее стихотворение «До матері поета».

В нем ЗАБАШТА подчеркивает, что мать поэта идет в Киев босая, чтобы чувствовать родную ей украинскую землю, а не так как ее «сыны Украины», которые забыли уже и родной язык и свою мать. Поэтому она скорбит, проливая горькие слезы, на киевских асфальтах, чуждых ее сердцу, оторванных от родного села. Это стихотворение ЗАБАШТА прочла в декабре 1959 года студентам Киевского госуниверситета во время их встреч с ленинградскими художниками-плакатистами.

В одной из бесед, состоявшейся в ноябре 1959 года, ЗАБАШТА выражая сожаление по поводу того, что ее стихотворение «До матері поета» не принимается к печати, заявила при этом: «Подумайте, каждая нация имеет право на публикацию таких стихов, а мы, украинцы, не имеем» <...>

Сообщается в порядке информации.

**ПРЕДСЕДАТЕЛЬ КОМИТЕТА ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
ПРИ СМ УКРАИНСКОЙ ССР**

В. НИКИТЧЕНКО

Верно:

ДИЧЕНКО

*ГДА СБ України, ф. 1, оп. 22 (1964), спр. 2, арк. 10–26.
Завірена копія на бланку КДБ при РМ УРСР. Машинопис.*



**З аналітичної довідки Голови КДБ при РМ УРСР В. Нікітченка першому секретарю ЦК КПУ
П. Шелесту про посилення активності «ворожих елементів» в Україні**

17 лютого 1965 р.
Совершенно секретно
[...]

О НАЦИОНАЛЬНОМ ВОПРОСЕ

Анализ имеющихся в КГБ при СМ УССР материалов показывает, что, начиная с 1956–1957 годов более чаще стали фиксироваться случаи, когда отдельные представители интеллигенции и молодежи в беседах среди окружения, наряду с критикой других явлений периода культ личности, утверждали об имевших, по их мнению, место на Украине нарушениях ленинской национальной политики, о том, что и поныне эти нарушения не изжиты в отношении украинского языка, что происходит процесс русификации. <...>

Один из украинских писателей следующим образом характеризовал явления среди отдельных представителей интеллигенции периода 1955–1958 годов, связанные с вопросами развития украинской культуры и языка:

«Быть представителем украинской культуры, быть ее активным творцом и оставаться безразличным ко всему, что мешает, препятствует ее развитию – явление ненормальное, несовместимое с представлением о ленинской национальной политике. Поэтому ряд настоящих деятелей в области украинской советской культуры, всегда был и есть непримиримым со всякого рода тенденциям нигилизма, безразличия и тем более явному пренебрежению к вопросам национальной культуры – культуры своего народа. Эта часть писателей (МАЛЫШКО, СТЕЛЬМАХ, ГОЛОВКО, ДОВЖЕНКО, ВЫШНЯ, ЯНОВСКИЙ, ГОНЧАР, ШУМЫЛО, МИНКО и целый ряд других) старой, средней, молодой генерации украинской советской литературы), почему-то всегда находилась под подозрением и сейчас к ним относятся, как к возможному очагу украинского национализма. О чем думали и думают, о чем беспокоились и беспокоятся, к чему стремились и стремятся сейчас эти и многие, подобные им, украинские писатели? <...>

МАЛЫШКО, ШУМИЛО, МИНКО, Василь ШВЕЦ допускают иногда ошибки идейного порядка не потому, что они против политики партии, что они против коммунизма, что они против дружбы народов, в частности против русского народа, а потому, что они острее, чем кто-либо из украинцев, ощущают ущемление национального достоинства, украинского народа со стороны малограмотных политических работников аппарата партийного и советского на местах.

Они возмущаются тем обстоятельством, что вот такого рода «аппаратчики» критику в их адрес расценивают как выпады против партии, советской власти, как выпады против коммунизма. Возмущаясь, они (эти писатели) подчас ошибаются. Но почему не заняться выяснением причин того, почему деятели украинской советской культуры вынуждены возмущаться? А ведь сколько делается, даже сейчас, после XX съезда КПСС, такого, что несовместимо с ленинской национальной политикой».

В 1959–60 года в республике наблюдался некоторый рост недовольства отдельных представителей интеллигенции и студенчества в связи с якобы усилившимся процессом вытеснения украинского языка из различных учебных заведений и особенно из городских средних школ. Это недовольство особенно проявлялось в критике пункта 9, обсуждавшегося, а затем принятого в 1959 году «Закона об укреплении связи школы с жизнью и о дальнейшем развитии системы народного образования в Украинской ССР». Если раньше отдельные представители интеллигенции, усматривая в различных явлениях пренебрежительное отношение к вопросам развития украинского языка, относили это за счет неправильных действий местных учреждений, которые, по их мнению, по инерции продолжали вести характерную периоду культ личности «линию унификации наций и языков», то после принятия «Закона о школе» они стали расценивать это как официальное утверждение «сталинского курса русификации». <...>

ГДА СБ України, ф. 16, оп. 3 (1968), пор. 2, арк. 264-276. Копія. Машинопис.

Інформаційне повідомлення голови КДБ при РМ УРСР В. Нікітченка ЦК КПУ про розповсюдження серед творчої інтелігенції та молоді тексту промови А. Малишка, проголошеної поетом на похоронах В. Сосюри

29 березня 1965 р.
Секретно
екз. № 1

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМИТЕТ КОМУНІСТИЧЕСКОЙ
ПАРТИИ УКРАИНЫ

ИНФОРМАЦИОННОЕ СООБЩЕНИЕ

По имеющимся в КГБ при СМ УССР данным, среди отдельной части творческой интеллигенции и молодежи распространяется текст речи, якобы произнесенной поэтом А. Малышко на похоронах В. Сосюры*¹.

ПРИЛОЖЕНИЕ: на «4» листах.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ КОМИТЕТА ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
ПРИ СМ УКРАИНСКОЙ ССР

В. НИКИТЧЕНКО

РЕЧЬ А. МАЛЫШКО НА ПОХОРОНАХ В. СОСЮРЫ

«Дорогі люди, тяжко, невинно тяжко прощатися з тим, хто був тобі вчителем і братом, порадиником і другом по зброї, по душі, а прощатися ж треба. Склав свої крила соловей нашої пісні, кароокий син України, Володимир Сосюра. Віддзвеніли його червоні зими, відпалали його сині зорі, змовкли уста, які так недавно славили людське кохання, красу і ніжність. Чарівне його слово, його пісня поселялись в серці кожної людини, робили її добрішою, благороднішою, ласковішою. мудрі люди казали колись: «Життя коротке, та безмежна мука і незгладиме творче ремесло...»

Дорогий брате Володимире, обірвалось твоє життя. і ми прощаємось з тобою, та не прощаємось ми з срібними дзвонами твоєї поезії, з твоїм словом, зітканим з блакитних небес України, з щедрих дібров і ланів, із / 1 сл./ революцій людського серця. посмутніла твоя хата. Володимире Миколайовичу, посмутніли наші очі, зажурилась Україна. Та немає краю в тихому Дунаю, та немає процвітку вічному дереву життя, а люди сьогоднішнього дня і прийдешнього покоління будуть приходити до твоїх пісенних джерел і черпатимуть в них натхнення і радість. І до твого великого прийдешнього, яке ти розвивав / 2 сл./ комуни. за яке ми боремось багато літ, ми приїдемо з твоєю піснею на устах. Такий ти ніжний і тривожний повік житимеш з нами. Прощай наш український Бояне, прощай! Той хто вийшов з народу, повинен віддати свою душу, своє серце, своє натхнення, вогонь і все життя своє народові. Ти таким і був. Не було в тебе інших помислів, крім народу, не було в тебе іншої турботи, як тільки служити щиро йому, своєму вишневому українському народу. І коли в тебе була своя радість, вона була народна, і коли в тебе були смутки, вони були теж народними. Син революції, ти почав пісню і боротьбу під її щитом і прапором.

«Зима, зима, а на пероні люди,

Біля вагонів ми співаєм «Чумака»

І на радість лоскотом бентежить наші груди,

Шикують злидні нас – юнак до юнака».

Серце українського поета шикує нас в одні ряди, щоб ми не були безбатченками і людьми, непомнящими родства. Щоб з наших сердець і наших дум виростали Шевченки і Франки, щоб ми не збивали квіти на молодих гілках нашої української поезії, які ти так по-батьківському співав. Журиться сьогодні вся Донеччина за своїм великим сином. Чорніють від смутку копри і далі, плаче Донецький степ від великої туги за своїм співцем. Ти був душею робітничого класу, в століття вніс цю душу своєю поезією, величчям, безсмертям.

«І знов донеччина, і вітер верби хилить».

Тепер ти не зможеш там бувати, але між Донецьких степів буде ходити твоє ніжне і полум'яне слово, яке великий поет міг написати.

« Так ніхто не кохав...

Через тисячі літ

Лиш приходять подібне кохання».

Яке безмежне повинно бути почуття людини, що могла так сказати і як жаль, що і велику любов твою хотіли вирвати з твого серця і заслати в далеку Сибір. Скільки передчасних сивин пало тоді на твою голову і мабуть тепер доречні були б слова Шекспіра:

«Ах, как жестока жизнь и сколько злодеяний!»

Хай прокляття впаде на голови тих, що це робили, вкоротивши цим тобі віку. Ми, осиротілі, лишаємось з своєю великою любов'ю до людей, до слова, до поезії, до великої нашої матері – України. Камінь розпадеться і дерево тисячоліття розцвіте і опаде, а твоя поезія залишиться, і хай не ждуть сноби, що наше слов, наша рідна Україна зникне, бо Україна безсмертна, як безсмертний ти в ній. Холодно тобі зараз, поете, і сніг над тобою йде дуже холодний. Над твоєю труною в цей зимовий холодний день ми клянемося, що будемо любити свою мову, свій кароокий народ, свої звичаї так, як ти заповів в своєму вірші «Любіть Україну»:

«Любіть Україну ві сні й наяву,

Вишневу свою Україну!

*¹ На документі примітка першого секретаря ЦК КПУ П. Шелеста: «т. Скаба А.Д. Доповісти», а також примітка секретаря ЦК КПУ з ідеології А. Скаби. 2. На президії про цю промову я доповідав зразу ж після похорон».



Красу її вічну, живу і нову,
І мову її солов'їну».

І хай тупість кретинів і невігласів, прелатів і іезуїтів. які вкоротили твоє життя після написання цього вірша.../2 сл./... Їх згадає над могилою великого українського поета. Пробач. що ми не покрили тебе славною козацькою китайкою по нашому звичаю і не поклали на твоє серце червону калину. Ти так це любиш. Та червона калина твоєї України червонітиме в твоєму серці і в твоєму слові. Комусь, може, набридли ці символи нашої вічної свободи і гіркоти, а для нас вони зацвітатимуть вічно-від молодих і до старших, від покоління до покоління. Ми б хотіли поховати тебе так, як годиться великому співцеві і пронести тебе на своїх плечах по всьому Хрещатику, по всій нашій рідній землі. Що ж, кажуть» не можна!». А як жаль, що і цим ми схиляємось до циркулярів, а не до вікових традицій нашого народу.

Ну що ж, тоді ми, невдячні сини твої, понесемо тебе на своїх романах у вічність і хай майбутнє зацвітає твоїм вишневим українським словом, словом революційного поета. Прощай наш сизокрилий орле революції! Прощай, наш український Боєне! Навіки прощай»

ГДА СБ України, ф. 16, оп. 3 (1968), пор. 1, арк. 56-60. Оригінал. Машинопис.

№ 8

Інформаційне повідомлення голови КДБ при РМ УРСР В. Нікітченка ЦК КПУ про висловлювання поета А. Малишка під час відвідин м. Львова

21 червня 1965 р.

Секретно

екз. № 1

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМИТЕТ КОМУНІСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ УКРАИНЫ

ИНФОРМАЦИОННОЕ СООБЩЕНИЕ

В связи с неделей латышской литературы на Украине 7 июня 1965 года в гор. Львов прибыла группа писателей и поэтов Латвии, совершавшая поездку по Прикарпатья в сопровождении украинских поэтов А. МАЛЫШКО, Д. ПАВЛЫЧКО, И. ДРАЧА, Л. ЗАБАШТЫ и других.

Вечером в Доме дружбы народов была организована встреча латышских писателей с интеллигенцией и представителями общественных организаций Львова.

Во встрече выступили представители львовской общественности, местные поэты, латышский писатель ЛУНС, а также ПАВЛЫЧКО, ДРАЧ, МАЛЫШКО и другие. Выступая на вечере, Д. ПАВЛЫЧКО, в частности заявил:

«... Прекрасно те, що ми приїжджаємо один до одного в гості, що ми не любимо отієї уніфікації, отого зоднаковіння, отої сірої одноманітності, яка може статись, якщо ми будемо покорятись все більше асфальтам, машинам і прочим, так сказати, цивілізаційним справам.

Ми повинні берегти свої квіти і дерева, свої пісні, свою мову, свої кіптарі, свої стрічки – все те, що є вивом народного духу, нашу любов до всього того, що росте на нашій землі».

Затем выступил А. МАЛЫШКО:

«Дорогі друзі і в 1939 році я був у Львові. Я був з військами, коли звільняли західноукраїнські землі від пілсудщини. і тоді я бачив, що зали які є тут – великі, маленькі і середні – ломились від людей. Мені сьогодні, пробачте на слові, прикро, що такий невеличкий зал і так мало людей. Я сподівався, ідучи в центр західних областей України, в оплот української культури, побачити більше людських облич. я сьогодні бачу їх мало. Зате я бачу інтуристів. які п'яні ходять по Львову...»^{*1} Прийшло мало інтелігенції. Невже вас мало вже лишилось у Львові? Невже мало населення того, того інтелігентського духу, щоб зустрінути наших братів латишів, нашу братню культуру, щоб привітати їх?! Вас сидить три десятки тут. Мені журно од того. Я – інтернаціоналіст. На мені оця краватка. оцей галстук латиський. Це мені друзі подарували. На мені сорочка білоруська, на мені костюм, зроблений на московській фабриці. Але під ним б'ється не тканина, не тіло, а б'ється одне серце і зветься воно серце українця. Скільки я буду жити. скільки існуватиму, завжди мое серце... буде давати життя. тому ще нетканина сама по собі робить братство народів... Людська душа робить братство народів. Велика війна показала братство. от сьогодні приїхали до нас прекрасні наші братибез плакатів, без лозунгів, душа в душу, серце в серце, краса в красу. І це є братство народів...»

Затем А. МАЛЫШКО зачитал перед присутствующими свое стихотворение под названием «Покоління»/ стихотворение прилагается/.

*1 Тут і далі підкреслено першим секретарем ЦК КПУ П. Шелестом.



В период пребывания во Львове А.МАЛЫШКО в ряде случаев вел себя нетактично, грубо упрекая буфетчицу за незнание украинского языка, около гостиницы «Интурист» в присутствии гостей и советско-партийных работников области выкрикивал, что здесь, во Львове, он «не видит украинцев», а только иностранных туристов и т.д.

Выступление А. Малышко в определенной мере перед латышскими гостями было сглажено приветственными речами товарищей В.Е. МАЛАНЧУКА*¹, Н. А. ГНИДЮКА, львовского поэта КОЛОДИЯ и других.

Посещение гор. Львова латышскими писателями было положительно воспринято общественностью города. Однако выступление Д.ПАВЛЫЧКО и в особенности А. МАЛЫШКО призвели неприятное впечатление на присутствующих, многие были возмущены осорбительным выступлением МАЛЫШКО.

ТАК, лауреат Шевченковской премии Ирина ВИЛЬДЕ, осудив недостойное поведение МАЛЫШКО в период пребывания во Львове, заявила в частной беседе, что последнее время МАЛЫШКО «стареет-ся оригинальничать, рассчитывая на поддержку самых молодых». После неоднократных встреч в Киеве с А.МАЛЫШКО, О. ГОНЧАРОМ, Д. ПАВЛЫЧКО, И. ДРАЧЕМ, Л. КОСТЕНКО она делает вывод, что руководители Союза писателей Украины одобрительно относятся к выступлениям «молодых», хотя эти выступления, по словам И.ВИЛЬДЕ, «часто незрелые и идейно невыдержанные».

Националистически настроенные лица из числа творческой и научной интеллигенции Львова с одобрением отзываются с выступлением МАЛЫШКО Так, один из них заявил:

«Чудовий був виступ МАЛЫШКА. Він прямо заявив, що коли був у Львові в 1939 році, то стіни залу не вмщали людей, а от тепер – чоловік 30 у залі, ось тобі і розквіт за 20 літ! МАЛЫШКО, проте, не вірить, щоб у Львові не залишилось і декілька десятків свідомої інтелігенції».

ПРИЛОЖЕНИЕ: Стихотворение А. МАЛЫШКО на 1 листе*².

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ КОМИТЕТА ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
ПРИ СМ УКРАИНСКОЙ ССР

В. НИКИТЧЕНКО

ГДА СБ України, ф. 16, оп. 3 (1968), пор. 3, арк. 141–144. Оригінал. Машинопис.

№ 9

Інформаційне повідомлення заступника голови КДБ при РМ УРСР Б.Шульженка ЦК КПУ про обговорення серед членів Спілки письменників України протестного листа представників творчої та наукової інтелігенції УРСР з приводу політичних арештів у республіці влітку-восени 1965 року

21 січня 1966 р.

Секретно

екз. № 1

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМИТЕТ КОМУНІСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ УКРАИНЫ

ИНФОРМАЦИОННОЕ СООБЩЕНИЕ

18 января 1966 года в г. Киеве проходило совещание поэтов республики, организованное Союзом писателей Украины. В ходе работы совещания с речью выступила поэтесса Л. ЗАБАШТА, которая, сообщив при-

*¹ Маланчук Валентин Юхимович (13.11.1928–25.04.1984) – компарти́йний діяч. Народився в м. Проскурів (тепер м. Хмельницький) в родині службовця. По закінченню в навчання у Львівському державному університеті (1950) відразу обійняв посаду секретаря Львівського обкому ЛКСМУ. З 1952 упродовж 12 років працював в апараті Львівського обкому КПУ: інструктором, лектором, помічником секретаря обкому, завідувачем відділом науки і культури. Перебуваючи на посаді секретаря обкому КПУ з ідеології, Маланчук набув слави теоретика і борця з українським буржуазним націоналізмом, який самочинно призупинив на території Львівської області рішення про обов'язкове введення української мови у вищих навчальних закладах. Груба поведінка з місцевою львівською науковою та творчою інтелігенцією стала причиною усунення Маланчука 1967 р. з посади секретаря обкому й переведення його на посаду заступника міністра вищої та середньої спеціальної освіти. 1972 р. обраний секретарем ЦК КПУ. Період перебування В. Маланчука на посаді головного ідеолога ЦК КПУ отримав назву «епоха маланчукізму», що характеризувалася різким зростанням політичних репресій, жорстким ідеологічним пресингом на творчу інтелігенцію, нищівними руйнаціями в українській національній культурі. Маланчук став одним з ініціаторів розгортання кампанії боротьби з націонал-комунізмом, здійснення заходів, спрямованих на штучне звуження сфери вжитку української мови, дискримінацію Української автокефальної православної церкви, натхненником перманентних ідеологічних «чисток» у Спілці письменників України, академічних установах республіки. У квітні 1979 р. звільнений від обов'язків секретаря ЦК КПУ. Останні роки працював завідувачем кафедри історії КПРС у Київському політехнічному інституті.

*² Не друкується.



сутсвующим о том, что известные люди в республике / А. МАЛЫШКО, П. МАЙБОРОДА, М. СТЕЛЬМАХ, О.АНТОНОВ и др./ направляли в партийные органы письмо с требованием разьяснить причины арестов отдельных представителей интеллигенции, высказала возмущение отсутствием реакции соответствующих организаций на указанное письмо.

ЗАМ.ПРЕДСЕДАТЕЛЯ КОМИТЕТА ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
ПРИ СОВЕТЕ МИНИСТРОВ УССР

Б. ШУЛЬЖЕНКО

ГДА СБУ, ф.16, оп. 3, пор.5, арк. 5. Оригінал.

Олег Бажан

**Андрей Малышко и общественно-политические процессы в Украине
(вторая половина 1940-1960-ые годы): оценки, переживания, поступки**

Публикуются архивные документы и материалы, которые раскрывают неизвестные и малоизвестные факты из жизни и деятельности поэта А. Малышка.

Ключевые слова: *А. Малышко, Л.Забашта, Л.Каганович, А.Корнийчук, КГБ при СМ УССР, «ждановщина», «хрущевская оттепель».*

Oleg Bazhan

**Andriy Malyshko and Social and Political Processes in Ukraine
(the second half of 1940-1960-ies): Assessment, Experience, Actions**

There have been published the archive documents materials, illustrating the unknown and little known facts from the life and activity of the poet A.Malyshko.

Key words: *A.Malyshko, L.Zabashta, L.Kaganovych, O.Korniychuk, activity of KDB in Ukrainian Soviet Socialist Republic, «zhdanovshchyna» (the period of Zhdanov's activity), «khrushchov vidlyga» (thaw).*

